

МИСТЕЦЬКА КОЛЕКЦІЯ ЛЬВА ЖЕМЧУЖНИКОВА НА СЛОБОЖАНЩИНІ

Постановка проблеми. В історію українського мистецтва Лев Михайлович Жемчужников (1828–1912) увійшов як продовжувач художніх традицій Т. Шевченка, послідовник його ідейно-естетичних шукань. Він захоплювався поезією Кобзаря, був особисто з ним знайомий. Шевченко писав про нього як про «... людину, яка так відверто, нелицемірно полюбила мою милу рідну мову і мою чудову бідну батьківщину» [1, с. 339].

Л. Жемчужников відомий і як створювач мистецької колекції, яка налічувала більше 4000 графічних творів, переважно українських і російських художників кінця XVIII–XIX ст. Як зазначає Жемчужников у своїх спогадах, зібрану ним збірку графіки на початку 90-х рр. XIX ст. придбав київський промисловець-цукрозаводчик, благодійник і меценат, колекціонер Іван Николович Терещенко [1, с. 99]. З початком Першої світової війни частина відомого зібрання І. Терещенка (у тому числі збірка Жемчужникова) була вивезена до Петрограда. 1917 р. вона надійшла до Державного Російського музею (ДРМ).

З 1932 р. більшість творів з графічної колекції Л. Жемчужникова знаходиться на Слобожанщині. Вони надійшли до Харкова внаслідок діяльності Паритетної комісії з обміну музейними цінностями між УРСР та РРФСР, що працювала у березні й травні 1930 р. у Москві та Ленінграді. У процесі підготовки роботи цієї комісії мистецтвознавець Ф. Ернст у січні 1929 р. зробив докладні описи збірок українських колекціонерів, вивезені до Росії, у тому числі І. Терещенка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Жемчужникову-художнику, досліднику українського фольклору, художньому критику присвячені публікації Д. Ровінського, А. Попової, В. Рубан, О. Говді, в яких розглянуто особистість і творчий шлях митця, проаналізовано його твори. Вперше дослідження щодо мистецького зібрання Жемчужникова, яке знаходиться на Слобожанщині, провела у 1970-х науковець Харківського художнього музею (ХХМ) Г. Губа. В архівах ДРМ нею було знайдено авторський опис колекції, що дало

зможу зробити цілу низку атрибуцій, про які йдеться у статі «Атрибуції творів з колекції Л. Жемчужникова». Утім підготовлений каталог зібрання так і не був надрукований.

Досить скупі відомості у літературних джерелах про колекцію графіки ХІХ ст. Л. Жемчужникова, що має непересічне значення для української культури, спричинили появу даного дослідження, метою якого є з'ясування і систематизація даних щодо якісного складу, сучасного стану, історико-культурної і художньої цінності зібрання.

Результати дослідження. У Національному художньому музеї України зберігається лист Л. Жемчужникова до І. Терещенко, в якому він пропонує власну колекцію: «Бажаю продати усі свої роботи в одні руки й особливо Вам, так як мені дуже приємно бути в Вашому зібранні, до того ж у Малоросії, де, я впевнений, ще знайдуться люди, які мене згадають, яких серця відчувають, що працювала людина, що любила всією душею малоросійську історію, її пісні, краєвиди й побут...». Під час продажу колекції, як стає відомим з листа, Жемчужников радився з В. Маковським, В. Верещагіним, а збірку власних творів хотів продати обов'язково неподільною [2].

Бажання Жемчужникова, щоби твори з його колекції перебували в Україні, було порушено Першою світовою війною. Утім, перевезення збірки до Петрограду уберегло її від жахливої долі залишеної в Києві колекції І. Терещенка, яку описав 1918 р. Федір Ернст: «Особливо важке враження створювали залишки чудових творів першокласних художників, розірвані на шматки або посічені шабельними ударами...» [3, с. 12].

Майже через тридцять років збірка Жемчужникова повернулася в Україну. За актом передачі, складеним 4. 02. 1932 у ДРМ, у розпорядження Наркомосу УРСР було передано 2550 творів зі збірки Л. Жемчужникова (роботи близько 60 авторів, також невідомих художників), придбані І. Терещенком [5]. Спочатку твори надійшли до Харківського художньо-історичного музею, а 1934 р. увійшли до новоствореної Української картинної галереї у Харкові. Більшість з них загинули у серпні 1943 р. під час пожежі музею, вчиненої німецькими загарбниками. Серед них твори Ф. Бруні, В. Шебуєва, О. Єгорова, В. Штернберга, К. Трутовського, Л. Лагоріо, О. Бейдемана, роботи європейських художників тощо.

У Харківському художньому музеї на сьогодні зберігаються 359 робіт 18 авторів з колекції Жемчужникова, які збереглися завдяки евакуації 1941 р. до Сибіру. На жаль, самий факт передачі творів в Україну, знаходження частини колекції І. Терещенка (збірка Жемчужникова) на Слобожанщині не є широко відомим. Тому змушені зауважити, що висловлювання Т. Тарнавської про те, що ДРМ досі не хоче розставатися з колекцією Терещенків, не зовсім відповідає дійсності (все ж частину її повернули в Україну 1932 р.) [4, с. 161–162].

У ДРМ залишилось більше 1500 творів зі збірки Жемчужникова, які збереглись до сьогодні. Це 61 твір Жемчужникова («За штатом», «Нагороджений талант», аркуші з серії рисунків, присвячені селянським типам і сценам в Орловській губернії), 740 рисунків Бейдемана, більше 500 начерків П. Федотова, твори В. Штернберга, Л. Лагоріо, М. Башилова, В. Пукірева, К. Брюллова, О. Агіна та ін. (всього аркуші 20 авторів).

До найкращих творів першої половини XIX ст., що зберігаються в ХХМ належать «Автопортрет» яскравого представника романтизму «мистецтва пушкінської доби» Олександра Орловського, виконаний у притаманній йому жвавій манері, «Жіночий портрет» Ореста Кіпренського, відмічений тонкою поетизацією жіночого образу й високою майстерністю виконання, вишуканий рисунок у стилі неокласицизму — «Міфологічна сцена» Федора Толстого, акварель друга Кобзаря Василя Штернберга — «Італійка, яка сидить». Сповнені спостережливості й життя академічні твори Карла Брюллова і його начерки з натури (13 аркушів) підкреслюють віртуозність Брюллова-рисувальника. Його брат Іван Брюллов, творів якого збереглося взагалі небагато, оскільки прожив він коротке життя, представлений чотирма зарисовками італійських типів і побутових сцен.

Серед рисунків другої половини XIX ст. значне місце в колекції займають твори самого Льва Жемчужникова та його найближчих друзів Льва Лагоріо й Олександра Бейдемана.

Із переданих 1932 р. з ДРМ близько 900 творів Жемчужникова у ХХМ зберігається 192 аркуші (інші втрачені під час Другої світової війни). Це найбільша збірка рисунків художника, яка відображає усі етапи творчості, починаючи з самого раннього — навчання у Петербурзькій Академії мистецтв. Академічні ескізи до картин «Різдво Христове», «Благовіщення», «Явлення янголів пастухам» демонструють старанність молодого художника у набутті майстерності. Проте у виразному прагненні до жанрового трактування деяких сюжетів, надання євангельським композиціям побутового характеру відчувається поступовий відхід від академічних канонів [6, с. 10]. Сам художник визнавав, що в життєвому відображенні релігійного сюжету, посиленні живописного начала, на відміну від переважання рисунка та форми, притаманного мистецтву Академії, відіграло роль його захоплення Рембрандтом [7, с. 88]. Це згодом призведе до зацікавленості народним життям, селянськими типами, звичаями тощо. Один із перших творів у цій ланці — виконаний з натури «Селянський хлопчик Орловської губернії».

Найбільш повно в колекції представлені акварелі й олівцеві начерки створені під час подорожей Жемчужникова Україною (до Чернігівської і Полтавської губерній) у 1852–1856 роках. Правнук останнього гетьмана України Кирила Розумовського, Жемчужников зацікавився Україною, надихався її природою,

О. Бейдман. Портрет Л. Жемчужникова. ХХМ.

Л. Жемчужников. Покинута. Рисунок до офорту № XXXXXVI з альбому «Живописна Україна». ХХМ

черпав сюжети для своїх творів з життя народу, збирав український фольклор. «Іскра, що тліла в моїй душі, — писав художник у своїх спогадах, — розгорілася полум'ям любові до України, до її народу, пісні, історії — все мені стало рідним. Душа моя злилася з Україною в палкій любові...» [1, с. 135]. Про цей, найбільш плідний період у творчості художника, письменник І. Аксаков писав: «Тут Жемчужников, молодий художник з великим талантом, який пристрасно любить Малоросію... присвячує себе епізодам з козацької історії, хоче малювати картини до українських дум...» [6, с. 21].

Рисунки, виконані у маєтках Лизогубів у Седневі, Галаганів у Сокиренцях, Маркевичів у Туровці, де Бальменів у Линовиці, Толстих у Червоному Розі — це жанрові сцени з життя українських селян, історичні зарисовки побуту українського козацтва, архітектурні будови, малюнки етнографічного характеру («Сцена на весіллі в Україні», «Кобзар під деревом біля дороги», «Чумак і пара волів з гарбою», «Вітряк», «Село Гурбинці», «Хата», «Козак та кінь», «Обоз чумаків» та ін.). У цих ескізах художник домагається все більшої простоти й безпосередності у створенні художнього образу. Відомий український мистецтвознавець В. Рубан характеризує твори Жемчужникова цього періоду як сентиментально-співчутливі, «в яких провідним мотивом стає ліричний, що набуває різних відтінків поетичного звучання» [8, с. 26].

Портрети, створені Жемчужниковим неповторною своєрідністю передачі особистості співзвучні зображенням селян Подільської губернії В. Тропініна. У колекції наявні погрудні й поколінні, на повний зріст портрети кобзарів і лірників, дітей і жінок, парубків і дівчат, старців і ченців, циган тощо. У багатьох цих портретах художник переважає над етнографом. «Тут бачимо відтворення

характеру, розкриття психології, що є наслідком постійного і тісного спілкування з людьми, ретельних і поглиблених спостережень», — зауважує мистецтвознавець Л. Попова [6, с. 18]. Цей інтерес до народних характерів надалі отримає розвиток в творах слобожанського митця Порфирія Мартиновича.

Рисунки Жемчужникова слугували матеріалом для створення творів, зумовивши важливу роль художника в українському образотворчому мистецтві. Вони дають змогу віднести його до небагатьох власне рисувальників в українському мистецтві, які з'являються лише з другої третини ХІХ ст. Слідом за Т. Шевченком, В. Штернбергом, А. Гороневичем, у творчості яких рисунок набуває самостійного значення, Жемчужников створює цілі цикли рисунків як окремих творів [9, с. 1019]. У своїх творах він привертав увагу до рідного краю Кобзаря, розкрив широку панораму українського життя, тим самим прокладаючи шлях даній тематиці у роботах все більшої кількості мистців: І. Соколова, К. Трутовського, П. Мартиновича, В. Орловського, М. Пимоненка, С. Васильківського та ін. Загалом слід відзначити, що саме документальний етнографізм, в який було спрямовано шевченківську традицію Жемчужниковим і Соколовим, «згодом посів вельми помітне місце у формуванні і становленні української національної школи образотворчого мистецтва» [9, с. 804].

Пізніше, перебуваючи вдалині від України, Жемчужников створював акварелі й живописні картини на основі начерків з натури. У колекції наявні ескізи до картин «Лірник», «Козак їде на Січ», «Кобзар на шляху», ескізи до другого варіанту цієї картини «Кобзар на кургані». З листа Жемчужникова до І. Терещенка стає відомим, що останню картину, над якою Жемчужников працював у Парижі, не було закінчено. У ній художник намагався зобразити овіяний романтикою образ Великого кобзаря, що сидить на кургані над Дніпром, до того часу не побачивши ані самого Шевченка, ані його портрета. Утім автор доніс свою ідею до К. Трутовського, який написав портрет Шевченка з бандурою на березі Дніпра.

Найбільше прислужилися рисунки 1852–1856 років при створенні Жемчужниковим альбому «Живописна Україна», задуманого як продовження однойменної серії Т. Шевченка. «Люблячи і глибоко поважаючи Тараса Григоровича, я наважився назвати своє видання тим же ім'ям у пам'ять Шевченка. Нехай моя праця служить ніби продовженням колишньої праці Тараса Григоровича», — писав Жемчужников [6, с. 33]. До цього альбому було включено 43 офорти Жемчужникова з власних рисунків і з малюнків І. Соколова, Є. Чемесова, К. Павлова, К. Трутовського, А. Лагорію, чотири офорти В. Верещагіна й один О. Бейдемана (всього 49 разом з фронтисписом). Альбом мав виходити як додаток до журналу «Основа» по два-три естампи до кожного номера (перші з'явилися у квітні 1861 р.). Кожний офорт, як і в серії Шевченка,

Л. Жемчужников. Кобзар Остап Вересай.
Рисунок до офорту № XIII з альбому
«Живописна Україна». ХХМ

Л. Жемчужников. Сліпий кобзар з поводитирем
у кімнаті Л. Жемчужникова у Седневі.
Рисунок до офорту № V з альбому
«Живописна Україна». ХХМ

супроводжувався пояснювальним текстом. Як зазначає дослідник російської гравюри колекціонер Д. Ровінський, усі 50 гравюр до альбому були власноруч витравлені й надруковані Жемчужниковим.

Жемчужников був добрим рисувальником, за мінімальних графічних засобів домагався значної виразності. Ці навички, а також вплив Шевченка-офортиста і стали йому в пригоді, коли він працював у техніці офорту. 9 рисунків Жемчужникова до офортів альбому «Живописна Україна», у тому числі «Покинута», «Остап Вересай», «Сліпий кобзар з поводитирем» знаходяться в колекції ХХМ. «Покинута», створена за мотивами Шевченкової «Катерини», високо оцінив Кобзар: «а із гравюр серйозно і з великою хвалою віднісся він до моєї «Покинutoї» [1, с. 340]. Порівняння рисунку й офорту свідчать про серйозну й вдумливу працю Жемчужникова. У рисунку постать статична, у ній ще немає напруженості, що визначає емоційну і драматичну силу офорту [6, с. 29]. У портреті Остапа Вересая, сліпого виконавця народних пісень, доброго знайомого Жемчужникова, передана незвичайність і сила натури. Недарма самодіяльний скульптор і поет із Сокиренець — Микола Харченко, створюючи

пам'ятник своєму великому односельцю, в основу його поклав саме офорт Жемчужникова.

У слобожанській колекції є також роботи Жемчужникова 1880-х створені після довгого періоду творчого «мовчання». Акварелі «На ярмарку», «Запорожець-кентавр» та ін. належать до улюбленої теми художника. Серед останніх значних творів — акварельний портрет художника-передвижника О. Саврасова — «Старий під дощем».

Однією з особливостей збірки творів Жемчужникова є те, що у ній присутні ескізи й начерки до картин, місцезнаходження яких нині невідоме: «Малоросіянка, яка входить у сіни хати», «Чумацький обоз у степу», «Кобзар на кургані» та ін.

Низкою портретних і жанрових рисунків, ілюстрацій до календарів представлено в колекції творчість Олександра Бейдемана: «Козачий суд у Чорномор'ї», «Слухають кобзаря», «Краєвид з церквою», «Коло хати» та ін. До кращих творів належать олівецький портрет Л. Жемчужникова, в якому відчуваються проникливий погляд і впевнена рука майстра, і сепія «Козак у степу», яка вирізняється багатством тонових співвідношень, виразністю композиції. Із 482 аркушів цього художника на сьогодні у ХХМ збереглось 40.

Невеликі морські й гірські етюди Криму й Кавказу Льва Лагоріо, виконані олівцем і сепією, чорною аквареллю, сповнені ефектності мотиву, майстерністю передачі простору за допомогою тонких градацій тонів. Перехід від рельєфно написаних перших планів до ніжно танучої далечини робить його твори близькими до робіт І. Айвазовського. Із 372 аркушів Лагоріо, які надійшли з ДРМ до Харкова, нині збережені 79 («Морський краєвид», «Краєвид. Гори», «На човні», «Ставок», «Місячна ніч на морі», «Корабель і парусний човен у морі», «Хмари над морем» та ін.).

У довоєнних інвентарних книгах харківського музею внаслідок втрати документів передачі з ДРМ в Україну твори з колекції Л. Жемчужникова були записані без вказівки авторства. Надалі спроби атрибуції привели лише до здогадних висновків, як виявилось пізніше, здебільшого помилкових. Деякі з них потрапили в літературу про Жемчужникова. На основі віднайденого у ДРМ 1974 р. цінного авторського опису колекції, а також акту передачі зі вказаними інвентарними номерами переданих творів, записів в старих інвентарних книгах ДРМ Г. Губі вдалося атрибутувати майже усі твори з колекції Л. Жемчужникова, які зберігаються в ХХМ [10].

Цінним у авторському описі колекції Жемчужникова є не тільки вказане авторство творів, але й примітки щодо місця створення, портретованих, продажі чи дарунках творів, місцях знаходження і т. ін. Ці архівні документи дали можливість виправити помилкові атрибуції, які потрапили до літературних джерел. Наприклад, зміщений на фронтисписі книги Л. Попової «Лев Михайлович

А. Жемчужников.
Кобзар під деревом біля дороги. ХХМ

А. Жемчужников. *Українська дівчина,
що входить після роботи до сіней. ХХМ*

Жемчужников» рисунок названо автопортретом Жемчужникова, який насправді є роботою О. Бейдемана, акварель «Седнів. Майстерня, де працював Т. Шевченко», насправді є зображенням майстерні Жемчужникова у Сокиренцях, акварель Жемчужникова «Авторпортрет» — за описом виконаний О. Бейдеманом портрет Жемчужникова. Ціла низка рисунків з колекції, які приписувались А. Жемчужникову, у дійсності є творами О. Бейдемана (вже згадані портрети Жемчужникова, «Козак у степу») і А. Лагоріо («На полювання»), автором деяких творів Бейдемана виявився Жемчужников. Довгий час не атрибутована низка малюнків є ескізами ілюстрацій Жемчужникова до роману П. Куліша «Чорна рада» [11, с. 30]. Ці ескізи, а також два начерки ілюстрацій до «Мідного вершника» О. Пушкіна та «Князя Срібного» О. Толстого демонструють дослідникам невідому грань таланту Жемчужникова як художника-ілюстратора.

Усього з 27 творів невідомих художників, які знаходились у колекції, було атрибутовано 22, у тому числі сангіна «Український селянин» К. Трутовського, сепія «Берег моря» О. Боголюбова, рисунок олівцем «Венеція» М. Вілліє, олівцеві начерки В. Маковського. Прикладом спільної знавецької роботи мистецтвознавців, музейників і колекціонерів є атрибуція рисунків родини Бенуа, проведена за участю доктора мистецтвознавства О. Савінова, науковця ХХМ Г. Губи, наукових співробітників ДРМ А. Рібакової і М. Овчиннікової, колекціонера І. Зільберштейна. Було встановлено авторство двох акварельних пейзажів

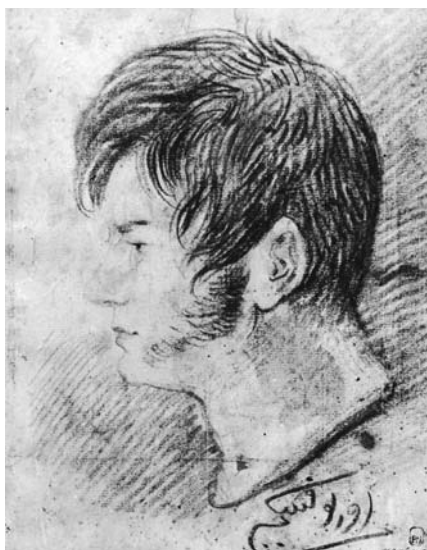
В. Маковський. Начерки з натури, виконані в Україні. 1882. ХХМ

«Ставок» і «Парк взимку» Альберта Бенуа, одного із засновників Товариства російських акварелістів, сепії «Біля моря» і акварелі «Пейзаж» академіка архітектури Леонтія Бенуа, акварелі «Убита куріпка» Катерини Лансере (?), шістьох робіт їх батька — архітектора Миколи Бенуа [12]. Натомість, на підставі відсутності на 12 рисунках, що раніше були віднесені до колекції Жемчужникова, номерів ДРМ, а також номерів з авторського опису Жемчужникова, їх було виключено з цієї збірки (твори К. Брюллова, І. Айвазовського, О. Кіпренського, Л. Жемчужникова та ін.).

Акти передачі творів з ДРМ до Харкова, в яких вказані прізвища: Матані, Кукельман, Дуссо, Едлінген, Вівьєн свідчать про те, що Жемчужников колекціонував також твори західноєвропейських графіків. До сьогодні у ХХМ збереглася лише одна робота з цього розділу колекції — рисунок французького художника Бартелемі Ловерньє «На морі», яка надійшла як твір невідомого художника. За наявним підписом було розшифровано його ім'я. На малюнку стоїть і час створення — 1860, що дає можливість припустити, що колекцію графіки європейських художників Жемчужников зібрав за кордоном, перебуваючи там у 1857–1860 роках. У ДРМ також наявні декілька творів з колекції, що належать художникам західноєвропейської школи, серед підписних лише акварель Ф. Фонтбассо.

О. Кіпренський. Жіночий портрет. 1818. ХХМ

О. Орловський. Автопортрет. ХХМ

Виставка творів із зібрання Жемчужникова вперше відбулась у Харкові 1936 року. 1965 р. у Київському музеї українського мистецтва на виставці «Послідовники Т. Шевченка» експонувалися деякі твори зі збірки Жемчужникова, яка знаходиться на Слобожанщині (з невірними на той час атрибуціями). Майже вся колекція вже з новими атрибуціями була презентована 1978 р. на виставці української і російської графіки ХІХ ст. у ХХМ, присвяченій 150-річному ювілею Л. Жемчужникова. Роботи з цієї збірки експонувалися на тематичних виставках, у тому числі 1989 р. — «Т. Шевченко й вітчизняна художня культура його часу» (ХХМ), 2004 р. — «Шевченко та його час» до 190-ї річниці від дня народження Т. Шевченка (ХХМ).

Висновки. Вивчення мистецької колекції Л. Жемчужникова, яка знаходиться на Слобожанщині, показало її непересічне значення для культури України. Рисунки Л. Жемчужникова, інших мистців, створені в Україні у ХІХ ст., відтворюють її історію, природу, народні звичаї і побут. Встановлення місцезнаходження частин колекції, розподіленіх поміж музеями, аналізування втрат, дало правдиве уявлення про унікальне зібрання, що має неабияку цінність для історії мистецтва України. Слобожанська частина колекції Жемчужникова, незважаючи на великі втрати, репрезентує значний хронологічний період у розвитку української і російської графіки в зібранні ХХМ.

1. Жемчужников Л. М. Мои воспоминания из прошлого. — Л., 1971.
2. Лист Л. Жемчужникова до І. Терещенка від 3.01.1891. — Відділ рукописів НХМУ. Архів Терещенко.
3. Эрнст Ф. Художественные сокровища Киева, пострадавшие в 1918 году. — К., 1918.
4. Тарнавська Т. Коли повернуться національні святині? // Всесвіт. — 1993. — № 2. — С. 160–163.
5. Архів ХХМ, Ф. «Колекція Л. Жемчужникова».
6. Попова А. І. Лев Михайлович Жемчужников. — К., 1961.
7. Бінусова С. О., Денисенко О. Й. Т. Г. Шевченко та його час. Твори із зібрання Харківського художнього музею. До 190-річчя від дня народження // Музейний альманах. Наукові матеріали, статті, виступи, спогади, есе. — Харків, 2005. — С. 85–88.
8. Рубан В. В. Український портретний живопис другої половини ХІХ — початку ХХ ст. — К., 1986.
9. Українська культура ХІХ ст. // Історія української культури: [У 5 т.] — Т. 4, кн. 1. — К., 2005.
10. Архів ХХМ, Ф. «Колекція Л. Жемчужникова».
11. Губа Г. Атрибуції творів з колекції Л. Жемчужникова // Образотворче мистецтво. — 1976. — № 6. — С. 29–30.
12. Архів ХХМ, Ф. «Колекція Л. Жемчужникова».

Анотація. У статті розглядається якісний склад колекції Л. Жемчужникова, яка нині знаходиться у Харківському художньому музеї, її сучасний стан, історико-культурна й художня цінність.

Ключові слова: мистецька колекція, Лев Жемчужников, Слобожанщина.

Аннотация. В статье рассматривается качественный состав коллекции Л. Жемчужникова, которая ныне находится в Харьковском художественном музее, ее современное состояние, историко-культурная и художественная ценность.

Ключевые слова: художественная коллекция, Лев Жемчужников, Слобожанщина.

Summary. In article the qualitative structure of a collection of L. Zhemchuzhnikov which nowadays is in the Kharkov art museum, its modern condition, historical and cultural and art value is considered.

Keywords: art collection, L. Zhemchuzhnikov, Slobodskaya Ukraine.

КАТАЛОГ КОЛЕКЦІЇ Л. ЖЕМЧУЖНИКОВА¹

ЖЕМЧУЖНИКОВ, Лев Михайлович

Ескізи, етюди й рисунки періоду навчання
в Петербурзькій Академії мистецтв (1848–1852)

1. Різдво Христове. Ескіз до картини «Різдво Христове» Папір, сепія. 11×14
2. Різдво Христове. Ескіз до картини «Різдво Христове». Папір, олівець. 6,1×8,2
3. Різдво Христове. Ескіз до картини «Різдво Христове». Папір, сепія. 10,2×14
4. Різдво Христове. Ескіз до картини «Різдво Христове». Папір, сепія. 11,3×17,1
5. Богоматір. Етюд до картини «Різдво Христове». Папір, сепія. 23×31
6. Явлення янголів пастухам. Ескіз до картини «Явлення янголів пастухам». Папір, сепія. 10,8×14,5
7. Фігура пастуха. Етюд до картини «Явлення янголів пастухам». 1851. Папір, сепія. 23,1×31
8. Фігура пастуха. Етюд до картини «Явлення янголів пастухам». 1851. Папір, сепія. 31,6×23,1
9. Фігура пастуха. Етюд до картини «Явлення янголів пастухам». 1851. Папір, сепія. 31×22,7
10. Коліноскилений пастух. Етюд до картини «Явлення янголів пастухам». 1852. Папір, сепія. 31×22,6
11. Благовіщення. Ескіз до картини «Благовіщення». Папір, сепія. 10,7×14,5
12. Благовіщення. Ескіз до картини «Благовіщення». Папір, сепія. 38×50,3
13. Благовіщення. Ескіз до картини «Благовіщення». Папір, олівець. 8,3×9,7

---

¹ Друкується у скороченому варіанті з рукописного каталогу у редакції Г. Губи (з архіву ХХМ).

14. Фігура Марії. Етюд до картини «Благовіщення». 1852. Папір, сепія. 23 × 31,5
15. Фігура архангела Гавриїла. Етюд до картини «Благовіщення». 1852. Папір, сепія. 31,5 × 23,2
16. Блудний син. Ескіз до картини «Блудний син». Папір, сепія. 17,5 × 12
17. Голова юнака. Рисунок до картини «Блудний син». Папір, олівець. 9,3 × 10,2
18. Голова юнака. Начерк до картини «Блудний син». Папір, олівець. 13,4 × 11,5
19. Фігура юнака. Начерк до картини «Блудний син». Папір, олівець. 17,5 × 11,5
20. Фігура юнака. Етюд до картини «Блудний син». Папір, сепія. 15 × 11,6
21. Фігура Христа. Папір, олівець. 25,1 × 18
22. Голова Христа. Папір, сепія, олівець. 25,2 × 18
23. Автопортрет. 1850. Папір, літографський олівець, акварель. 31,3 × 25,7

Період розквіту творчості (1852–1862)

Рисунки, акварелі, виконані в Україні (1852–1856)

24. Литвин, що відпочиває (Седнів). 1854. Папір, акварель. 20,9 × 28,2
  25. Мисливець-козак взимку. Папір, сепія. 3,2 × 4,5
  26. Російські ватажки ведмедів у Седневі. Папір, акварель. 25,7 × 24,4
  27. Заїжджий двір у Полтавській губернії. Дівчинка за прядкою. Папір, олівець. 17 × 10,5
  28. Колиска. Голова старої. Два начерки. Папір, олівець, туш. 12,6 × 9
  29. Голова бандуриста, що співає. Папір, коричневе чорнило, перо. 6,6 × 6,3
  30. Голова старого єврея. Папір, коричневе чорнило, перо. 5,2 × 4,3
  31. Вози на ярмарку. Папір, олівець. 6,5 × 10,4
  32. Хата. Дві фігури селян. Два начерки. Папір, олівець. 10,3 × 17,1
  33. Гайдамака. Папір, олівець. 13 × 9
  34. Святкове вбрання дівчини у Чернігівській губернії. Папір, олівець. 10 × 8,7.
- У авторському описі колекції «У маєтку Лизогуба «Куликівка»*
35. Українські дівчата. Начерки. Папір, акварель. 16,8 × 10
  36. Начерки дітей у Полтавській губернії. Папір, олівець. 16,7 × 10,4
  37. Чумак. Папір, олівець, акварель. 14,5 × 10
  38. Чумаки на ярмарку у Полтавській губернії. Начерки. Папір, олівець. 15 × 10
  39. Чумак під возом, що спить. Папір, олівець. 6,4 × 10,6
  40. Чумак. Папір, олівець. 17 × 10
  41. Голова циганки. Папір, кольоровий (блакитний) олівець. 9,4 × 7,5
  42. Циганка. Папір, акварель. 21,8 × 18,3
  43. Циганка. Папір, олівець. 6,6 × 5,5
  44. Зачіска дівчини циганки. Папір, олівець. 7,8 × 8,6

45. Біля роялю (Сестра Г. Галагана — М. Комаровська і О. Кочубей у Сокиренцях). Папір, акварель. 28,8×21,6
46. Біля роялю. (Сестра Г. Галагана — М. Комаровська і О. Кочубей у Сокиренцях). Папір, олівець. 4,2×4,6
47. Козак Г. Галагана тримає за вуздечку коня у старовинному полковничому сидлі і збруї. 1854. Папір, акварель. 34,5×49,7
48. Монах з ліхтарем у печері Києво-Печерської лаври. Папір, сепія. 14,5×10,7
49. Перед каплицею моляться дві постаті. Папір, сепія. 14,5×10,7
50. У Києво-Печерській лаврі. Начерки. Папір, сепія. 15,8×9
51. Жебраки біля входу до храму (Києво-Печерська лавра). Папір, туш, перо. 12,9×11,1
52. Фігури жебраків у Києво-Печерській лаврі. Папір, сепія. 7,8×6
53. Жебраки біля входу до храму (Києво-Печерська лавра). Папір, олівець. 8,4×7,4
54. Покіс (с. Ковалівка). 1852–1853. Папір, акварель. 8,5×12
55. Розбитий бурею пень у саду Седнева. Папір, акварель. 17,2×11,3
56. Беріг у Седневі. Папір, акварель. 11,2×16,7
57. Начерк пейзажу. Папір, олівець. Коло, d-4,4
58. Село взимку. Папір, сепія. 2,1×5,5
59. Могила, занесена снігом. Папір, сепія. 3,5×6,1
60. Могила біля хати, занесена снігом. Папір, сепія. 3,5×5,7
61. Вітряк. Папір, акварель. 14,5×10,5
62. Хата П. Куліша на хуторі Зарог. 1854. Папір, акварель. 13,4×22,6
63. Вітряки в околицях м. Пирятин. Папір, олівець. 10,2×17,2
64. Серед села (с. Гурбинці, Пирятинського повіту). Папір, олівець. 10,2×17
65. Собака. Вітряк Два начерки. Папір, олівець. 10×17
66. Вітряк. Хата. Жінка з дитиною. Три начерки. Папір, олівець. 10,3×17,1
67. Вітряк. Папір, олівець. 10,2×15,3
68. Вбога хата. Папір, олівець. 8,4×13,8
69. Хата. Папір, олівець. 5,7×10,6
70. Хата. Комора. Два начерки. Папір, олівець. 10,4×10,8
71. Хати в саду. Папір, олівець. 6,4×11,4
72. Хати в зелені та гарбузах. Папір, олівець. 10,3×17
73. Хата в Линовицях. Папір, олівець. 10,5×17,2
74. Заїжджий двір біля великої дороги (у Полтавській губернії). Папір, олівець. 10,3×17,1
75. Дві хати. Два начерки. Папір, олівець. 10,3×17,1
76. Курінь баштаника. Папір, італійський олівець. 16×23,8

77. Церква у м. Горошині. Папір, олівець. 10,4×17
78. Вхід до церкви у м. Горошині. Папір, олівець. 17×10,5
79. Дзвіниця церкви у м. Горошині. Папір, олівець. 17×10,5
80. Дзвіниця в Київській губернії. Папір, олівець. 17×10,3
81. Церква у Червоному Розі. Папір, олівець. 10,5×17
82. Церква у с. Туровка. Папір, олівець. 10×15,5
83. Кобзар під деревом біля дороги. Ескіз до картини «Кобзар біля дороги». Папір, туш. 12,8×11
84. Кобзар біля дороги. Ескіз до картини «Кобзар біля дороги». Папір, олівець. 6×19,3
85. Кобзар біля дороги. Ескіз до картини «Кобзар біля дороги». Папір, олівець. 2,4×3,8
86. Кобзар на кургані. Ескіз до картини «Кобзар на кургані». Папір, олівець. 5,3×8
87. Кобзар на кургані. Ескіз до картини «Кобзар на кургані». Папір, сепія. 10,7×14,5
88. Лірник. Рисунок до картини «Лірник». Папір, олівець. 20×14,4
89. Лірник. Ескіз до картини «Лірник». Папір, олівець. 13×10,9
90. Лірник Яків. Папір, олівець. 16,2×10,2
91. Поводир лірника. Папір, олівець. 22,2×10,6
- Ескізи й рисунки до альбому офортів «Живописна Україна» (1861–1862)*
92. Фронтиспис альбому. Ескіз. Папір, олівець. 14,8×11,5
93. Сліпий кобзар з поводитирем у кімнаті Л. Жемчужникова у Седневі. Рисунок до офорту № V. Папір, олівець. 15,8×12,3
94. Кобзар Остап Вересай. Рисунок до офорту № XIII. Папір, олівець. 16×10,5
95. Голова лірника. Рисунок до офорту № XXI («Лірник Дмитро Погорілий»). Папір, олівець. 13×8,4
96. Церква у м. Горошині. Рисунок до офорту № XXXVIII. Папір, олівець. 15,2×11,8
97. Церква у м. Горошині. Рисунок до офорту № XXXVIII. Папір, олівець. 17,1×10,4
98. Хата за тиним. Рисунок до офорту № XXXXVI. Папір, олівець. 6,1×10,5
99. Покинута. Рисунок до офорту № XXXXXVI. Папір, олівець. 7,5×5,5.
- У авторському описі колекції названий «Перша думка»*
100. Начерки хати. Папір, олівець. 10,4×17,2 *У авторському описі колекції: «було гравійовано мною для «Основи»*
101. Українська дівчина на ганку. Картон, акварель. 11×7,5
102. Чумак з волами. Папір, акварель. 7,5×11,2
103. Чумацький віз у степу. Папір, акварель. 4,3×8,1.

104. Купівля обручки (сцена на ярмарку). Папір, акварель, олівець. 48×37,2
105. Українська дівчина, що входить після роботи до сіней. Папір, сепія. 19×15.
106. Жінки на березі річки. Папір, олівець. 2,4×2,5
107. Українська дівчина, яка доглядає за хворим у хаті. Папір, сепія. 2×5,2
108. Дівчина заснула біля ліжка хворої. Папір, сепія. 4,6×7,3
109. Дівчинка задрімала за прядкою біля ліжка хворої матері. Папір, олівець. 3,2×4,8
110. Дівчинка задрімала за прядкою біля ліжка хворої матері. Папір, олівець. 3,3×5
111. Сцена під час весілля в Україні. Папір, коричневе чорнило. 10,8×21,7
112. Стадо овець. Ескіз до картини «Стадо овець, що повертається ввечері в село». Папір, олівець. 10×12,4
113. Козачий аванпост у степу. Ескіз. Папір, сепія. 6,6×11,3
114. Запорізька вишка на березі річки. Ескіз. Папір, олівець. 5,5×7
115. Похід запорожців. Самко Мушкет. Папір, олівець. 4,3×6
116. Голова козака. Папір, олівець, сепія. 10,4×8,8
117. Дві жінки прощаються з козаками, що вирушають у похід. Ескіз. Папір, сепія. 3,5×4,4
118. Дівчата прощаються з козаком, який від'їжджає, на могилі. Ескіз. Папір, туш. 8,3×11,3
119. Дівчина, яка прощається, махає хусткою. Начерк. Папір, туш, сепія. 14,4×11,8
120. Дівчина, яка прощається, махає хусткою. Начерк. Папір, туш, сепія. 20,2×11,7
121. Прощання козака з дівчиною. Начерк. Папір, олівець. 3,2×6,3
122. Прощання козака з дівчиною. Начерк. Папір, олівець. 8×5
123. Прощання козака з дівчиною. Начерк. Папір, олівець. 6×2,7
124. Л. Жемчужников у своїй майстерні в Сокиренцях. Ескіз. Папір, олівець, туш. 6×4,6. *До 1974 року² вважалось, що зображено майстерню Л. Жемчужникова у Седневі (відтворено у книзі Л. Попової, «Історії українського мистецтва. Т. 4»). У авторському описі колекції «Моя майстерня у Галаганів в Сокиренцях ...»*
125. Л. Жемчужников у своїй майстерні в Сокиренцях. Ескіз. Папір, туш. 3,2×4,5
126. Л. Жемчужников у своїй майстерні в Сокиренцях. Ескіз. Папір, туш. 7,5×10,4

² «До 1974 р.» — тобто до знайдення у архівах ДРМ Г. Губою авторського опису колекції Л. Жемчужникова з примітками (у тому числі й відносно авторства).

127. Л. Жемчужников на кургані. Під Полтавою. Ескіз. Папір, сепія. 8,5 × 12
128. Цигани біля дверей. Рисунок до картини. Папір, олівець. 39,3 × 32,7
129. Цигани біля дверей. Ескіз. Папір, акварель. 10,8 × 7
130. Святі Антоній і Феодосій у київських печерах на березі Дніпра. Ескіз до картини. Папір, олівець. 6,7 × 8,1
131. Святий Феодосій у київських печерах на березі Дніпра. Ескіз до картини. Папір, олівець. 5,5 × 4,5
132. Російський боярин і дівчина в саду. Ескіз до акварелі. Папір, олівець. 14 × 22
133. Російський боярин і дівчина в саду. Ескіз до акварелі. Папір, олівець. 10,7 × 16,4
134. Ескіз ілюстрації до роману П. Куліша «Чорна Рада» (до глави 1). Папір, олівець. 34 × 21
135. Ескіз ілюстрації до роману П. Куліша «Чорна Рада» (до глави 3). Папір, олівець. 34 × 18
136. Ескіз ілюстрації до роману П. Куліша «Чорна Рада» (до глави 5). Папір, олівець. 10,7 × 19
137. Ескіз ілюстрації до роману П. Куліша «Чорна Рада» (до глави 5). Папір, олівець. 20,5 × 21
138. Начерки голів для ілюстрацій до роману П. Куліша «Чорна Рада». Папір, олівець. 12,6 × 9
139. Старий українець за роботою. Рисунок до «Записок про Південну Русь» П. Куліша. Папір, олівець. 13 × 10,5
140. Старий українець, що сидить. Рисунок до «Записок про Південну Русь» П. Куліша. Папір, олівець. 13,9 × 19,4
141. Поясне зображення старого українця. Рисунок до «Записок про Південну Русь» П. Куліша. Папір, олівець. 13,5 × 10,3

Роботи, створені після 1863 р.

142. Мериносова вівця (Аршуковка). Папір, туш. 21 × 30,4
143. На ярмарку. 1884. Ескіз. Папір, акварель. 20 × 26,7
144. Старий під дощем (О. Саврасов). 1886. Папір, сепія. 55,2 × 38,2
145. Козак їде на Січ. Ескіз до акварелі. Папір, олівець. 3,3 × 4,6
146. Запорожець-кентавр. Начерк до акварелі. Папір, олівець. 6,9 × 4,9
147. Запорожець-кентавр. Начерк до акварелі. Папір, олівець. 28,6 × 21
148. Запорожець-кентавр. Папір, акварель. 40 × 57,8
149. Хвора на подушках. Папір, сепія. 1,9 × 3,2
150. Дівчинка. Папір, олівець. 11,6 × 6,5
151. Два дерева і дві фігури, які сидять під ним. Папір, олівець. 6,8 × 8,5
152. Дерева. Папір, олівець. 5,8 × 4,6

153. Місячна ніч. (У Бикові). Папір, олівець. 4,4×3
154. Начерк жіночого портрету. Папір, туш. 12×11,2
155. Начерк жіночого поколінного портрету. Папір, олівець. 18,1×11,1
156. Погрудне зображення напівоголеної жінки. Папір, олівець. 11,8×10,1
157. Погрудне зображення жінки. Папір, олівець. 8,9×7,8
158. Жіночий торс. Папір, олівець. 16×10,3
159. Жіночий торс. Папір, олівець. 17,5×11
160. Жіночий портрет. Папір, олівець. 16,7×11,5
161. Погрудне зображення жінки. Папір, олівець. 8,9×7,6
162. Начерк жіночого поколінного портрету. Папір, туш, перо. 15,3×9,7
163. Поясний начерк напівоголеної жінки. Папір, олівець. 11,8×10,3
164. Жіночий портрет. Начерк. Папір, олівець. 16,6×11,5
165. Юнак цілує дівчину, яка йде з тацею. Папір, олівець. 3,2×2,6
166. Юнак цілує дівчину, яка йде з тацею. Папір, олівець. 6,9×5
167. Мати й дочка біля могили. Папір, акварель. туш. 13,2×22,5
168. Мати й дочка біля могили. Папір, акварель. туш. 13,2×22,5
169. Алегорія живопису, скульптури й архітектури. Ескіз. Папір, туш, перо. 5,6×3,5
170. Алегорія живопису, скульптури й архітектури. Ескіз. Папір, туш, перо. 13,8×13,2
171. Жінка зі світильником у вікні замку. Папір, олівець. 7,5×6,4
172. Мисливець на бігових джогках спускається з гірки. Папір, сепія. 10,7×14,5
173. Бесіда біля вогню у кімнаті. Папір, сепія. 2,8×3,7
174. Любовна сцена. Папір, олівець. 7×10,5
167. Два начерки банкіра з мішком грошей в руках. Ескіз до картини «Життя». Папір, туш. 8,8×6
175. Діти грають у театр. Папір, італійський олівець. 8×9,7
176. Гусар і дівчина. Папір, олівець. 5,2×7,2
177. Після битви. Папір, олівець. 4,4×6,4
178. Поранений полковник. Папір, олівець. 3,7×5,4
179. Вороній аут. Папір, олівець. 3,2×5,3
180. Вбитий полковник і козак. Папір, олівець. 3,7×5,5
181. Л. Жемчужников на могилі брата Михайла. Папір, сепія. 2,7×5,3
182. На гору. Папір, акварель. 13,2×10,5
183. Взимку на прогулянці. Папір, сепія. 11,4×17,2
184. Л. Жемчужников за роботою. Папір, олівець. 3,4×4,2
185. Л. Жемчужников у своїй майстерні біля вікна. Папір, олівець. 4,2×4,7
186. Зустріч Грозного на полюванні із жебраком. Ескіз ілюстрації до роману О. Толстого «Князь Срібний». Папір, сепія. 8,4×12

187. Ілюстрація до поеми «Мідний вершник» О. Пушкіна. Папір, олівець. 6,2×7,1
188. Монах у лісі. Ескіз для випалювання на дереві. Папір, сепія. 22,2×30,7
189. Амазонка. Ескіз для випалювання на дереві. Папір, туш, перо. 8×7,5
190. Чапля. Ескіз розпису на порцеляні. Папір, олівець. 7,5×5,8
191. Стара й нова дороги. Ескіз розпису на порцеляні. Папір, олівець. 8,4×9,9

БЕЙДЕМАН, Олександр Єгорович

1. Портрет старої жінки. Папір, олівець. 23×20,1
2. Голова хлопчика. Папір, олівець. 17,9×16,1
3. Начерк дитини, що сидить. Папір, олівець. 13,3×11,3
4. Родинний портрет. Ескіз. Папір, олівець. 15,5×20,4
5. Начерк жіночого портрету. Папір, олівець. 11,8×10,6
6. Начерк жіночого портрету. Папір, олівець. 6,1×4,2
7. Начерк жінки у профіль. Папір, олівець. 14,1×9,3
8. Погрудне зображення юнака й дівчини. Папір, олівець. 17,2×11,5
9. Начерк поколінного жіночого портрету. Папір, олівець. 11,7×8,3
10. Скульптор. Начерк. Папір, олівець. 14,2×18
11. Юнак, дівчина й собака. Папір, олівець. 14,2×16,5
12. Три жіночих постаті (Жанрова сцена). Папір, олівець. 20,7×16,3
13. Жанрова сцена. Папір, олівець. 16×21
14. Дитина, що спить. Начерк. Папір, олівець. 10,9×10
15. Жінка, яка сидить на стільці. Папір, італійський олівець. 27,2×21
16. Дитина, що спить. Папір, олівець. 10,7×15
17. Дитина, що сидить верхи на собаці. Начерк. Папір, олівець. 11,9×11,5
18. Стара з палицею. Начерк. Папір, олівець. 12,2×15,8
19. Хлопчик у кріслі. Начерк. Папір, олівець. 20,5×20,5
20. Два хлопчика. 1863. Начерк. Папір, олівець. 24,8×20,7
21. Портрет Л. Жемчужникова. Папір, олівець. 25,5×17. *До 1974 р. робота вважалась автопортретом Л. Жемчужникова (відтворена у книзі Л. Попової на фронтиспісі).*
22. Чоловічий портрет. Папір, олівець. 20,3×15,2
23. Теля. 1859. Папір, олівець, сепія. 13,1×19
24. На дорозі. Папір, олівець. 8,5×16,5
25. Краєвид з церквою. Папір, олівець. 8,8×14,3
26. Краєвид з будинком. Папір, олівець. 10×19
27. Пейзажний начерк. Папір, олівець. 9,3×15,4
28. Козачий суд у Чорномор'ї. 1850. Рисунок до офорту № 1 з альбому «Живописна Україна». Папір, олівець. 11,3×19

29. Слухають кобзаря. Папір, туш. 7,5 × 10. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
30. Козак у степу. Папір, сепія. 14,5 × 10,7. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
31. Голова козака. Папір, олівець. 4,5 × 5,2
32. Біля хати. Начерк. Папір, олівець. 7 × 10
33. Портрет молодої жінки. Папір, олівець. 17,8 × 16
34. Грудень. Ескіз ілюстрації до календаря. Папір, туш. 6,5 × 5. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
35. Грудень. На ковзанці. Ескіз ілюстрації до календаря. Папір, туш. 6,5 × 4,8. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
36. Книжкова заставка з буквою «В». Папір, туш. 6,5 × 5. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
37. Книжкова заставка з буквою «Я». Папір, туш. 8,1 × 6,7. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
38. Книжкова заставка з буквою «Т». Папір, туш. 7 × 4,4. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
39. Книжкова заставка з буквою «Н». Папір, туш. 6,9 × 5. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.
40. Книжкова заставка з буквою «Н». Папір, туш. 7,4 × 4,6. До 1974 р. робота притисувалась Л. Жемчужникову.

БЕНУА, Альберт Миколайович

1. У парку в Павловську. Папір, акварель. 20,3 × 15,5
2. Ставок. Папір, акварель. 14,7 × 25,3

БЕНУА, Леонтій Миколайович

1. Біля моря. 1878. Папір, сепія. 19,2 × 27,7
2. Краєвид. Папір, акварель. 17,3 × 25,5

БЕНУА, Микола Леонтійович

1. Один з трьох королівських порталів собору в Шартрі. 1866. Папір, олівець. 14,5 × 9,2
2. Жінка, що плете мереживо. 1867. Папір, олівець. 11,5 × 15
3. Подушка з коклюшками. Папір, олівець. 8,2 × 14,1
4. Біарітц. 1869. Папір, олівець. 10,5 × 19
5. Плафон у Музеї ратуші в Шартрі. Папір, акварель. 55 × 9
6. Гілка виноградного листя. Папір, олівець. 4,9 × 8,5

БОГОЛЮБОВ, Олексій Петрович

1. Берег моря. Папір, сепія. 14,2×20,8

БРЮЛЛОВ, Іван Павлович

1. Італійський пастух Папір, олівець. 16,8×21,3
2. Італійки, які купаються. Папір, олівець. 16,8×21,3
3. Італійський хлопчик. Біля моря. Папір, олівець. 16×16
4. Біля моря. Італійська жанрова сцена. Папір, олівець. 17,5×21,8

БРЮЛЛОВ, Карл Павлович

1. Карбонарій. Папір, туш. 25,4×21,4
2. Невідомий військовий (Наполеон?) і карбонарій. Папір, олівець. 11,5×14,5
3. Монах та італійський селянин, які п'ють вино. Папір, олівець. 17,5×22,5
4. Турок. 1835. Начерк. Папір, туш. 24,2×15
5. Самсон і Даліла. 1837. Два варіанти композиції і начерк. Папір, олівець. 23×29,5
6. Чоловічий торс. 1841. Начерк. Папір, олівець. 22,5×18
7. Три абати. Папір, італійський олівець. 14,5×14,7
8. Голова апостола Петра. Папір, італійський олівець. 18×15
9. Оголена чоловіча фігура. Начерк. Папір, олівець. 28,8×18,6
10. Ескізи й начерки. Папір, олівець. 21,6×17
11. Два амури. Начерк. Папір, олівець. 25,5×21
12. Христос у труні. 1846. Папір, олівець. 53,5×42
13. Міський краєвид з собакою. Начерк. Папір, олівець. 16,5×16,1

ВІЛЛІЄ, Михайло Якович

1. Венеція. Папір, олівець. 14,7×10

КІПРЕНСЬКИЙ, Орест Адамович

1. Жіночий портрет. 1818. Папір, акварель. 22,2×18,3
2. Начерки (Жінка з дитиною. Дитина. Рука). Папір, олівець. 26,4×19,7
3. Чоловічий портрет. Начерк. Папір, олівець. 25×18,5
4. Зняття з хреста. Ескіз. Папір, олівець. 17,2×13,8

ЛАГОРІО, Лев Феліксович

1. Горець. 1852. Папір, олівець. 33×24
2. Куток подвір'я з постаттю жінки. Папір, олівець. 21×25,2
3. Руїни. Папір, олівець. 17,8×16
4. Замок у горах. Начерк. Папір, олівець, акварель. 16,4×12,5

5. Дерева. Начерк. Папір, олівець. 7×9
  6. Краєвид з вершиком. Начерк. Папір, олівець. 7×9,8
  7. У лісі. Начерк. Папір, олівець. 7,1×6
  8. Краєвид. Начерк. Папір, олівець. 4,3×6,4
  9. Краєвид. Начерк. Папір, олівець. 4,4×6
  10. Вершники у лісі. Начерк. Папір, олівець. 6,3×7,4
  11. Куток лісу з двома фігурами, які сидять. Папір, олівець. 6×8,3
  12. Корабель на хвилях, що похилився. Начерк. Папір, олівець. 6,5×14,5
  13. Краєвид. Начерк. Папір, олівець. 6×7,8
  14. Врятовують утопленого. Папір, олівець. 14,9×13,6
  15. Краєвид. Начерк. Папір, олівець. 3×4
  16. Приморський краєвид. Начерк. Папір, олівець. 5,4×7,6
  17. Дерево на березі. Начерк. Папір, олівець. 20,8×14,5
  18. На березі моря. Начерк. Папір, олівець. 15,3×21,5
  19. У кімнаті. Начерк. Папір, олівець. 6,1×7,5
  20. У горах. Начерк. Папір, олівець. 6,7×9
  21. Ніс корабля, що нахилився. Папір, олівець. 15,1×12,5
  22. Краєвид з річкою. Папір, олівець. 5,5×8
  23. Краєвид з містком. Папір, сепія. 8,6×6,8
  24. Краєвид з двома постатями. Папір, сепія. 13×17,5
  25. Віз на дорозі. Папір, сепія. 8,6×10,6
  26. Краєвид з будівлями. Папір, олівець. 12,3×21
  27. Корабель у морі. Папір, сепія. 7,5×9,5
  28. Хмари над водою. Папір, сепія. 7,5×10,7
  29. Вечірня зоря. Папір, акварель. 5,3×10
  30. На полювання. Папір, сепія. 8,2×11,7. *До 1974 р. робота притисувалась*
- Л. Жемчужникову.*
31. Краєвид зі ставком. Папір, олівець, акварель. 24,3×32,3
  32. Краєвид. Начерк. Папір, олівець. 8×11,3
  33. Краєвид з човном. Папір, олівець. 22,7×31
  34. Гірський краєвид. Папір, сепія. 5,5×7,6
  35. Гірський краєвид. Папір, сепія. 12×14,6
  36. Внутрішній вигляд покинутого храму. Папір, сепія. 21,6×16
  37. Гори. Папір, сепія. 10×12,3
  38. Дерево. Начерк. Папір, сепія. 8,4×7,2
  39. У лісі. Папір, олівець. 5,6×7,3
  40. У дорозі. Папір, сепія, олівець. 8,6×7,1
  41. Краєвид з човном. Папір, чорна акварель. 8,2×11,2
  42. Дерева біля річки. Папір, сепія. 12,3×10,6

43. На човні. Папір, чорна акварель. 8,3×11,4
44. У лісі. Начерк. Папір, сепія, олівець. 7,9×6,3
45. Скали. Папір, чорна акварель. 7×9,4
46. Ставок. Папір, чорна акварель. 6,8×5,8
47. Гірський краєвид з місяцем. Папір, чорна акварель. 5,5×6,5
48. У горах. Папір, сепія. 11,6×8,3
49. Біля підніжжя гір. Папір, сепія. 8,2×11,7
50. Гірський краєвид. Начерк. Папір, сепія. 8,2×11,7
51. Краєвид з вітряком. Папір, чорна акварель. 4,5×6,5
52. Краєвид з вітряком. Папір, чорна акварель. 4,7×6
53. Краєвид з постатями. Папір, сепія. 5,9×7,6
54. Краєвид з будинком. Папір, чорна акварель. 4,8×6,2
55. Берег ставка. Папір, чорна акварель. 6×9,7
56. У горах. Папір, сепія. 9×8
57. Берег річки. Папір, чорна акварель. 7×9,1
58. Краєвид з тополями. Папір, чорна акварель. 4,5×8,2
59. У дорозі. Папір, сепія. 7,2×10,3
60. Краєвид з двома деревами. Папір, сепія. 4,5×8,2
61. Юнак, який прикриває очі рукою від сонця. Папір, сепія. 5×4,9
62. Гірський краєвид. Папір, сепія. 5,8×7,7
63. У горах. Папір, сепія. 10,1×13,2
64. Дерева над водою. Папір, сепія. 12,6×16,2
65. Каміння. Папір, сепія, олівець. 14,2×18,2
66. Краєвид з постатями. Начерк. Папір, сепія, олівець. 12,2×18,2
67. Місячна ніч на морі. Папір, акварель. 4,2×5,5
68. Морський берег. Папір, сепія. 10,7×15
69. Жіноча фігура на березі моря. Папір, акварель. 7,7×10,7
70. Корабель на морі. Папір, олівець. 13×17
71. Корабель і парусний човен у морі. Папір, олівець. 15,9×18,6
72. Корабель. Папір, олівець. 13,1×17,5
73. Корабель серед хвиль. Папір, олівець. 9,5×16,5
74. Краєвид з річкою. Папір, сепія. 7,2×9,7
75. Краєвид з коровами. Папір, акварель. 5,2×9,8
76. Краєвид з мисливцем. Папір, акварель. 7,5×11
77. У лісі. Папір, сепія. 16,5×12,4
78. Озеро в горах. Папір, сепія. 10,3×14,7
79. Хмари над морем. Папір, сепія. 12×17,4

ЛАНСЕРЕ, Катерина Миколаївна

1. Убита куріпка. 1874. Папір, акварель. 11,2×21

МАКОВСЬКИЙ, Володимир Єгорович

1. Начерки з натури, виконані в Україні. 1882. Папір, олівець. 26,5×37,2
2. Дівчинка. 1885. Папір, олівець. 23×15,2
3. Чоловіча фігура. Начерк. Папір, олівець. 27,5×21,5
4. Начерки. 1886. Папір, олівець. 26,2×30

Невідомі художники

1. Струмок. Папір, акварель. 26×19,8
2. Коляска біля хати. Папір, олівець. 8,5×16
3. Будинок у маєтку. Папір, олівець. 20,5×28
4. Селяни біля возу. Папір, олівець. 8,5×16
5. Краєвид з будинком. Папір, чорна акварель. 20×33,5

ОРЛОВСЬКИЙ, Олександр Йосипович

1. Автопортрет. Папір, олівець, сангіна. 24,6×18,3

ТОЛСТОЙ, Федір Петрович

1. Міфологічна сцена. 1817. Папір, олівець. 24,5×24,5

ТРУТОВСЬКИЙ, Костянтин Олександрович

1. Український селянин. Папір, сангіна. 18,2×14,1

ШТЕРНБЕРГ, Василь Іванович

1. Італійка, яка сидить. Папір, акварель. 23×16,6

ЛОВАРНЬЄ, Бартеlemi

1. На морі. 1860. Папір, олівець. 12,6×23